

Nepranešimas apie nusikaltimą ir nusikaltimo slėpimas

Dirbant su jaunimu dažnai kyla klausimų, ką reikėtų daryti, kai jaunuoliai girdamiesi arba ieškodami užtarimo ir pagalbos pasakoja apie savo nuotykius, kuriuose akivaizdžiai galima **įtarti nusikalstamų veikų požymių** (pasakoja, kaip pirkė ar pardavė narkotikus, kažką pasisavino, važinėjo automobiliu neturėdami vairuotojo pažymėjimo ir ką nors sužalojo, nelegaliai laikė ar nešiojosi ginklą, dalyvavo muštynėse, guodžiasi dėl patirtos ar paties įvykdytos lytinės prievartos ir pan.).

Tokios situacijos sudėtingos ne vien asmeninių santykių ir socialinės intervencijos požiūriu, jas neretai sudėtinga įvertinti ir teisiškai. Lietuvoje pagal LR BK 168 str. yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už **neteisėtą informacijos apie asmens privatą gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą**: tas, kas be asmens sutikimo **viešai paskelbė**, pasinaudojo ar kitų asmenų labai panaudojo informaciją apie kito žmogaus privatą gyvenimą, jeigu tą informaciją jis sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdamas laikiną užduotį, arba ją surinko neteisėtai, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Už šiame straipsnyje numatytą veiką asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakomybė numatoma tik už **viešą** informacijos apie privatą asmens gyvenimą atskleidimą, t. y. neapibrėžtiems adresatams, pasinaudojant žiniasklaida ar plačia auditorija, t. y. ji netaikoma tais atvejais, kai pasakojama kažkam privačiai, kolegai ir pan. (tai nebent būtų galima laikyti profesinės etikos pažeidimu).

LR BK 238 str. numato baudžiamąją atsakomybę už **nepranešimą apie labai sunkų nusikaltimą**: tas, kas be svarbios priežasties nepranešė teisėsaugos įstaigai arba teismui apie jam žinomą daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų. Už nepranešimą apie nusikaltimą neatsako tą nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai, nes laikoma, kad jų veiksmai siekiant apsaugoti artimą giminaitį ar šeimos narį nuo baudžiamojo persekiojimo yra natūrali solidarumo išraiška, o reikalavimas pranešti apie jo padarytą nusikaltimą nebūtų

teisingas – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. 2 d. įtvirtintas draudimas duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius. Atkreiptinas dėmesys, kad ši nuostata taikoma būtent tik artimiesiems giminaičiams ir šeimos nariams. Pagal LR BK 248 str. **artimieji giminaičiai** yra tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai, o nusikaltimą padariusio asmens **šeimos nariai** yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai. Taigi labai geram vaikystės draugui, klasiokui, mokytojui ar kaimynui ši nuostata netaikoma.

Apibendrinant, LR BK 168 str. numatyto baudžiamąją atsakomybę už **neteisėtą** informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą, tačiau informacijos apie to asmens žinomai daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą atskleidimas ne tik yra teisėtas, bet už jos neatskleidimą teisėsaugos institucijoms netgi gali būti baudžiama.

Taikant šį LR BK 238 str., iškyla 3 pagrindiniai klausimai: 1) kas yra „labai sunkus nusikaltimas“?; 2) kada reikėtų laikyti, kad nusikaltimas yra „žinomai daromas ar padarytas“?; 3) kam ir kada reikia apie jį pranešti?

Jeigu į pirmą klausimą teisininko diplomą ne anksčiau kaip prieš 3 metus gavusiajam (jei jis dirba su baudžiamąja teise, tai ir vėliau) atsakyti neturėtų būti sudėtinga, tai konkretesni atsakymai į kitus du klausimus galimi tik atsižvelgus į visas konkrečius įvykio aplinkybes. Visa tai labai apsunkina galimybes įvertinti, kada nepranešus apie sužinotą nusikaltimą gali grėsti baudžiamoji atsakomybė.

Pagal LR BK 11 str. 6 d. **labai sunkus nusikaltimas** yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo. Tokia bausmė numatoma, pavyzdžiui, už **nužudymą** (LR BK 129 str.), **kvalifikuotą** (t. y. esant papildomą atsakomybę sunkinančių požymių) **sunkų sveikatos sutrikdymą** (LR BK 135 str. 2 d.), **kvalifikuotą prekybą žmonėmis** (LR BK 147 str. 2 d.), **mažametės (iki 14 m.) išžaginimą** (LR BK 149 str. 5 d.), **mažamečio asmens seksualinį prievartavimą** (LR BK 150 str. 4 d.), **kvalifikuotą vaiko pirkimą arba pardavimą** (LR BK 157 str. 2 d.), **kvalifikuotą žmogaus pagrobimą įkaitu** (LR BK 252 str. 2 d.), **narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimą nepilnamečiams** (LR BK 261 str.) ir kai kuriuos kitus nusikaltimus.

Kada labai sunkus nusikaltimas laikytinas „žinoma daromu arba padarytu“? Pirmiausia tai yra situacijos, kai pats asmuo jose netiesiogiai dalyvauja, nebūdamas bendrininku, nors kartais ir jam pačiam situaciją įvertinti gali būti sunku. Jeigu informacija sužinoma netiesiogiai arba iš paties kaltininko, ji turi būti pakankamai įtikinama. Visgi apie labai sunkų nusikaltimą galima nepranešti dėl svarbių priežasčių, tačiau, pavyzdžiui, susidorojimo baimė svarbia nepranešimo apie labai sunkų nusikaltimą priežastimi nelaikoma.¹

LR BK 237 str. numato baudžiamąją atsakomybę už **sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo slėpimą**: tas, kas iš anksto nepažadėjęs paslėpė, sunaikino ar sugadino kito asmens padaryto sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus, įrankius ar priemones, nusikalstamu būdu įgytus daiktus, kitus su slėpiamu nusikaltimu susijusius dalykus, turinčius įrodomosios reikšmės, arba slėpė nusikaltimą padariusį asmenį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas, kaip ir nepranešimo apie labai sunkų nusikaltimą atveju, neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai.

¹ Pagal Vilniaus apygardos teismo 2010 m. birželio 22 d. nuosprendį baudžiamojoje byloje Nr. 1-150-166/2010.